Резюмета

на научните трудове на Симеон Андонов Симеонов,

представени за участие в конкурса за доцент за нуждите Института за балканистика с Център по тракология „Проф. Александър Фол“ при БАН (ИБЦТ–БАН), обявен от ИБЦТ–БАН в Държавен вестник, брой 85 от 25.10.2022 г.

Монографии

1. **Франсиско де Миранда на Балканите. Раждането на идеята за независимост на Латинска Америка. София: ИБЦТ – БАН, 2022. 156 с.: с ил., к., портр.; 24 см. ISBN: 978-619-7179-31-6.**

Монографията изследва един от първите контакти на латиноамерикански пътешественици с Балканския полуостров – „балканската одисея“ на именития венецуелски революционер Франсиско де Миранда в лятото на 1786 г. Монографията се състои от увод, 6 глави, заключение и приложена библиография. Трудът съдържа 156 стандартни печатни страници. Хабилитацията използва широк набор от извори – дневниците на Франциско де Миранда, периодични публикации, спомени за Миранда от негови съвременници, популярни трудове за историята и културата на Османската империя и нови данни от испански архиви – за да преразгледа един забравен епизод от балканската история като ключов момент в глобалната Епоха на революциите.

Уводът обстойно анализира характеристиките и проблематиката на изворовия материал, като поставя акцент върху значението на изворовата база за историческата реконструкция на едно от първите посещения на жители на Латинска Америка в Югоизточна Европа. Предоставен е критичен анализ на академичната литература, като се поставя особен акцент върху „преплетената“ история, микроисторията, „новата дипломатическа“ история и глобалната история. Изследването цели да интегрира всички тези похвати, за да преосмисли връзката между „център“ и „периферия“, поставяйки взаимодействията между два традиционно възприети като „периферни“ региона в центъра на важен момент от глобалната история на модерния свят, посещението на Франциско де Миранда на Балканите.

Монографията анализира срещата на Миранда с Балканите в два различни историографски контекста – на международните отношения и на пътеписната литература. Латиноамериканският пътешественик е бил дълбоко заинтересуван от системата на международни отношения в Югоизточна Европа и книгата показва, че креолът е използвал някои аспекти на тази система при формулирането на своя революционен възглед и стратегия. От друга страна е важно да се спомене, че пътешественикът има възможността да консултира значителна част от авторитетните печатни материали за Османската империя и се запознава с немалка част от тези издания. Монографията реконструира културните му

търсения чрез задълбочен анализ на литературните влияния, четейки дневниците му като част от богатата пътеписна традиция на Югоизточна Европа, задълбочено изследвана от учени като Надя Данова, Рая Заимова, Антоанета Балчева, Мария Тодорова, Николай Аретов, Ваня Лозанова-Станчева, Юлия Златкова, Елмира Василева, Виницийе Лупис и редица други учени-балканисти. Тези историографски интервенции – в света на международните отношения и в културата на Балканите – са схванати като единен, компактен историографски принос, но тяхното съотношение се променя в хода на изложението, което прави уместно едно кратко представяне на динамичното им взаимодействие.

Глава 1 проследява политическото съзряване на Франсиско де Миранда до напускането на Съединените американски щати след края на Американската революция (1776 – 1783). Поставен е акцент върху католическото му образование, като с това се обосновава преосмислянето на религията като важен елемент от кариерата на революционера – един от приносите на настоящото изследване. Също така е осветлена комуникацията му с френски консулски служители, като по този начин е изпълнена заложената във въведението авторска амбиция Миранда да бъде ситуиран в мрежа от консулски и дипломатически обвързаности. Не на последно място, първата глава от монографията оборва широкоустановения научен консенсус за участието на венецуелеца в Американската революция. Вместо да го разглежда като основополагащо за революционната му кариера, трудът подхожда резервирано към историческите извори, излагайки аргументи за постепенното (а не внезапното) изграждане на революционния му светоглед.

В Глава 2 са анализирани странстванията на Миранда в Европа и първият му контакт с Балканите – посещението му в независимата Дубровнишка република. Дубровник е схванат като неговия „прозорец към Балканите“ – място, в което представите му за републиканско управление за пръв път попадат в дългата сянка на „ориенталския деспотизъм“, т.е. съвкупността от потиснически практики, която венецуелецът идентифицира като основополагащи за османското владичество в Югоизточна Европа. Дубровнишката република е първата балканска локация, в която Миранда се среща с европейски консулски представители, и може да открои дейността му като посредническа и мотивирана от предимно рационални и материални подбуди, а не от идеологическа обвързаност с един или друг политически проект в света на международните отношения.

Първите контакти на пътешественика с Османската империя са подробно изследвани в Глава 3. В нея за пръв път се преплитат трите нишки, които формират цялостната представа на латиноамериканеца за Югоизточна Европа – балканският бит и култура, античното наследство на региона и сблъсъкът на съперничещи си представи за международни отношения. На базата на детайлно представени примери от дневниците на креола се анализират наблюденията му върху православната религия и традиционни за Балканите форми на забавление. Обширно изследвана е практиката на помохамеданчването, като трудът отделя особено внимание на нейните етнически, религиозни и полови характеристики. Тези културни феномени са поставени в контекста на растящо напрежение

между европейските представители и Високата порта, което по-малко от година след посещението му ще кулминира в Руско-турската война от 1787–1792 г.

Глава 4 е посветена на прекосяването на Егейско море и престоя на Миранда в Смирна. Обърнато е внимание на активната търговска и мореплавателна дейност на моряшкото съсловие от остров Хидра, загатната е и неговата роля в зараждащото се гръцко националноосвободително движение. Силен акцент е поставен и върху търговията с роби в Средиземно море, с която се сблъсква и пътешественикът, като са откроени нейните сравнителни характеристики спрямо робството в Западното полукълбо. В критичното му отношение спрямо търговията с роби главата съзира явни доказателства за все по-англофилските му настроения, които в следващото десетилетие ще прераснат в тясно сътрудничество с Форин Офис и в опит за въоръжено въстание в Латинска Америка.

В Глава 5 са разгледани контактите и взаимодействията на Миранда в Константинопол, столицата на Османската империя. Като най-дълъг по времетраене, този период на „балканската му одисея“ е и най-обширно изследван в рамките на хабилитационния труд. Отново е обърнато внимание на робството и търговията с роби, като за разлика от предходната глава, глава 5 обстойно анализира половата и възрастовата динамика на тези практики. Подобно на предходната глава са анализирани редица исторически изследвания върху робството в Америка, които обогатяват и контекстуализират преживяванията и наблюденията му в Югоизточна Европа. Освен това, главата изследва в детайл неговите археологически дейности, като ги преплита с мотива за упадъчен деспотизъм.

Основният акцент на главата пада върху сложната дипломатическа мрежа в османската столица и прилежащите ѝ местности Юскюдар (Скутари) и Бююкдере. Дипломатическите маневри на Миранда в столицата са изследвани двупосочно: от една страна са представени основните дипломатически представители и техните стратегически подходи към известния пътешественик, с цел да бъде привлечен по-силно в съперничещи си политически лагери; от друга, самият креол е схванат като неформален дипломат, който използва съществуващите междуличности и междуимперски отношения, за да постигне своите собствени цели – избягване на конфронтация с Испания и разширяване на взаимодействията си със северноевропейски сили като Русия, Швеция и Холандия, следващите му дестинации в Европа. Този акцент върху неформалната дипломация резонира с настоящи академични приноси към тази важна тема от учени като Александър Костов, Ваня Лозанова-Станчева, Лиляна Симеонова, Пенка Данова, Румен Николов, Бисер Петров и др. Като цяло, главата представя дейността на Миранда в Константинопол като благоприятстваща мирното решаване на конфликти и гладкия ход на международните отношения – с изключение на Испания, чийто посланик остава враждебно настроен към Миранда до края на визитата му.

Важно е да се отбележи, че трудът обръща внимание и на жените в дипломатическите мисии, чиято роля е от ключово значение за протичането на регулярни международни отношения. Схванатa като социална практика, в духа на „новата дипломатическа история“, подобна дипломатическа рамка предоставя оригинална перспектива за историческата значимост на посещението на Миранда в имперската столица. Латиноамериканският

произход прави пътешественика не само колоритен събеседник, но и довереник на няколкото имперски сили и дипломатически семейства, които доминират международните дискусии в имперската столица. Това благоприятства лесното и гъвкаво съвместяване на разнообразните полови, национални и расово-етнически регистри, които определят нормите в силно йерархичния свят на международните отношения през XIX век.

Последната глава, Глава 6, хвърля ретроспективен поглед към Балканите от Херсон и Кримския полуостров. Миранда посещава тези местности непосредствено след напускането на Константинопол, но авторът привежда доказателства за нуждата от един интегриран подход към преживяванията му с оглед на продължаващите и трайни връзки между креола и Югоизточна Европа. Анексираните от Русия към 1783 г. територии в северното Черноморие по естествен начин допълват критиката на венецуелеца към „ориенталския деспотизъм“, като авторът засвидетелства това с примери за етническа дискриминация (изселването на стотици хиляди татари, гърци и арменци) и ограничения на свободата на придвижване (тежки карантинни регулации и забрани за използването на имперски пътища). Тези практики преплитат преживяванията му в Османската империя и в периферията на Руската империя под властта на Екатерина II.

В Заключението авторът обобщава резултатите от изследването и предоставя нови перспективи за „преплитането“ на историите на Югоизточна Европа и Латинска Америка в контекста на глобализацията. Като възможности за подобен подход са откроени историята на капитализма или „преплетената“ история на консулски и дипломатически отношения.

Хабилитационният труд предоставя нов и оригинален прочит на Балканите като регион от особена важност в глобалната история на модерния свят. Съчетава детайлния анализ на конкретни, слабо осветлени факти, взаимодействия и събития, с обширен историографски и аналитичен поглед, което му позволява да открои значимостта на взаимодействията между Миранда и широк кръг негови съвременници на Балканите, отвъд прозаичността на индивидуалните срещи и тривиалния социален обмен.

2. **Строители на Западния свят: как консулите създадоха модерния международен ред. София: ИБЦТ – БАН, 2022. 312 с.: с ил.; 24 см. ISBN: 978-619-7179-30-9.**

Монографията е глобална институционална история на консулските институции в „Златния век“ на дипломацията, първата половина на „дългия“ XIX век. Изследването разглежда консулствата като градивни елементи на модерната международна система и важни институционални звена в развитието на глобалния капитализъм. На базата на нови архивни материали от над дузина архиви трудът преразглежда научния консенсус върху консулските институции като „помощни“ дипломатически агентства, схващайки ги като глобални регулаторни органи – свързващи звена в системата на глобалния обмен на стоки, хора, идеи и капитали.

Познаването на институционалната история на западните консулства е важно, защото тези институции са предвестници на балканската модерност. От установяването на първите генуезки и венециански консулства на Балканите в Средновековието до установяването на режима на капитулациите в Османската империя, консулските отношения са от определящо значение за балканския преход от Средновековието към Модерната епоха. Появата и еволюцията на екстериториалната юрисдикция – институционалното ядро на консулските институции – е основен проблем в областта на балканистиката, който генерира интерес както сред изследователите на османската дипломатическа и икономическа история, така и сред учените, посветили се на анализа на националноосвободителните борби на балканските народи през XIX век. Техните трудове са от есенциално значение за разбирането на трансформационните процеси, които протичат на Балканите от началото на XIX век.

За съжаление обаче, повечето трудове, посветени на консулството, страдат от няколко симптоматични недостатъци. На първо място, те хомогенизират консулството – една от централните институции в режима на капитулациите – като го разглеждат преди всичко в контекста на имперската геополитика. По този начин се минимизират разликите между западните сили, те се разглеждат като вплетени изключително в сблъсъци за икономическо надмощие, а на представителите им в Османската империя се придава преувеличено значение – често пъти подсилвано от самите тях. Неслучайно преобладаващият дял подобни изследвания имат силно просопографски характеристики – изследователският акцент пада върху частния случай, откроени са определени консули с явни имперски амбиции, а самата консулска дейност, като социална практика и като структурен елемент в поддържането на международните отношения, остава недостатъчно осветлена.

С помощта на нови методологически подходи и архивни находки, този труд преразглежда западните консулски институции именно с амбицията да контекстуализира тяхното историческо изграждане, да осветли еволюцията им като преплетен глобален процес и да представи структурен анализ на институционалните им функции. Изследването черпи творчески импулс от различни научни сфери – международните отношения, „новата“ (т.е., деидеологизираната, емпирично насочена) история на капитализма, глобалните изследвания, дигиталната хуманитаристика и балканистиката – за да представи по-цялостна и комплексна картина на консулските отношения като структурен елемент в дипломатическата история на XIX век. По този начин то допринася за по-обективния исторически анализ на тези основополагащи за модерните Балканите институции в един глобален контекст.

Статии и студии

1. **„Служить нации, представлять империю: консулы России на Балканах (1774–1878 гг.)“. В: Волокитина, Т.В., К.В. Мельчакова, М.М. Фролова (ред.),**

Балканы знакомые накомые и незнакомые: незнакомые события, личности, нарративы. XVIII–XXI вв., с. 73–81, Москва, 2022, doi:10.31168/7576-0477-0.2.1

Повлияни от англо-ирландския политолог Бенедикт Андерсън, много историци на „дългия XIX век“ продължават да определят нациите като „въобразени политически общности“ и разглеждат нацията и империята като две несъвместими или дори противоположни явления. За разлика от тези традиционни интерпретации, най-новата историография повдига въпроса как създаването на нови държави на Балканите е повлияло на имперската геополитика и до каква степен имперските структури са опосредствали появата на нови нации. Фокусирайки вниманието си върху широко разпространените и добре проучени консулски институции, тази статия твърди, че тези институции са позволили на местните балкански елити в началото на деветнадесети век да съчетаят националните си стремежи с имперската геополитика. Поради уникалното положение на Руската империя след Кючук Кайнарджийския договор (1774 г.) руските консули на Балканите превръщат консулствата в истински имперски лаборатории, както и в инкубатори на национална независимост.

2. **“Consular Recognition, Partial Neutrality, and the Making of Atlantic Diplomacy, 1778–1825,” Diplomatic History 46:1 (2022): 144-172. ISSN: 0145-2096 (Print), 1467-7709 (Online)**

Това изследване разглежда създаването на нови национални държави в периода на ранния XIX век през призмата на консулските институции, които играят есенциална роля в изграждането на международни дипломатически структури. Трудът използва архивни материали от европейски и американски архивохранилища, за да демонстрира глобалното естество на дипломатическите аргументи, стратегии и ресурси, използвани от създателите на нови нации в процеса на глобална интеграция. За да се осъществи тази интеграция, новите нации участват в практиката на „консулско признаване“, т.е. овластяването на консулски институции с квази-дипломатически функции и институционалното им обособяване в изключителната сфера на дипломацията и външната политика. С глобалния си фокус, приносът допринася за разбирането на трансформациите в консулските институции в Османската империя, чийто опит в това отношение е бил, и продължава да бъде, предмет на засилен изследователски интерес. Европейските консулски служби в Османската империя са едни от основните двигатели за процеса на модернизация и стандартизация, който съпътства установяването на нови национални държави както в Югоизточна Европа, така и в Атлантическия регион от ранния XIX век.

3. **“Jacksonian Consular Reform and the Forging of America’s First Global Bureaucracy,” Journal of Policy History 33:4 (October 2021): 401-428**

Това изследване е посветено на историята на глобализацията и проследява основни моменти в еволюцията на консулските служби на Съединените американски щати – важен геополитически актьор на балканската дипломатическа сцена през XIX век. Противно на

общоустановената в историографията йерархия на дипломатическите служби, трудът твърди, че Съединените щати играят ключова роля в създаването на международната система – и особено в сферата на консулските отношения. Именно сравнително слабата им институционална рамка и отдалечеността им от Европа придават на тази изгряваща икономическа сила с особен интерес в създаването на ефективна и предвидима трансатлантическа инфраструктура, възголяма тежест в оформянето на международната геополитическа и икономическа рамка. Изследването допринася за преоценяване както на американското влияние на Балканите, така и за преосмисляне на ролята на Балканите в трансатлантическите дебати относно регулирането на международния порядък. Османските Балкани, редом с все още съществуващата, но бързо разпадаща се система на капитулации, са неотменен фактор в дебатите около институционализирането на американските консулски отношения в един глобализиращ се свят.

4. **“Miranda in the Balkans: Decadent Despotism, Consulship, and the Making of a South-Eastern Revolutionary in the Age of Revolution,” Journal of Global History 16:3 (2021): 375-394**

Статията разглежда пътуването на Франсиско де Миранда на Балканите в 1786 г. през призмата на консулството и идеологията на „упадъчния деспотизъм“. Този епизод не е просто екзотично пътешествие в биографията на именития революционер, а повратен момент в глобалната история. В хода на пътуванията си Миранда развива своята идея за „упадъчен деспотизъм“, която по-късно ще окаже определяща роля в революционната му дейност в хода на Френската (1789–1799 г.) и Латиноамериканската (1811–1830 г.) революции. Миранда формира вижданията си за Османската империя и за републиканската форма на управление под силното влияние на своите спътници, сред които особена роля играят консулите на Балканите. Екстериториалната юрисдикция дава на тези агенти огромни привилегии и прерогативи в отношенията с османските власти, които те умело използват в контактите си с Миранда, като се стремят да го въвлекат в различни имперски мрежи и идеологически проекти.

5. **“‘Insurgentes, self-styled Patriots’: Consuls, Privateers, Slavers, and Mariners in the Making of the Privateering Archipelago," Journal of Global Slavery 5:3 (Fall 2020): 291-321**

Пиратството, каперството и търговията с роби са транснационални феномени, които дълго време остават в периферията на историческите разкази за глобализацията, появата на национални държави и изграждането на модерни международни отношения. Това изследване оборва научния консенсус, поставяйки тези исторически феномени в центъра на една транснационална история за създаването на регулаторни режими от локален, регионален и глобален мащаб в ранния XIX век. На базата на нови документи от иберийски архивохранилища е преосмислена връзката на пиратите, каперите и търговците на роби с агентите на държавата – консули, митнически служители, съдии и общински изпълнителни

органи. С фокуса си върху тези процеси като глобални феномени изследването обогатява историческото разбиране за вълната от военноморски експедиции срещу континенталните европейски империи като свързани и взаимно обусловени епизоди на съпротива срещу имперската власт, от владенията на Османската империя до тези на европейските колониални империи в Америките. С откриването на нови връзки между американските корабостроителници в Балтимор и гръцките революционери, то допълва доказателствената база за хода на балканските революции от началото на XIX век, като с това допринася да бъдат осмислени балканските освободителни движения като глобални явления в Епохата на революциите.

6. **"'With What Right Are They Sending a Consul': Unauthorized Consulship, U.S. Expansion, and the Transformation of the Spanish American Empire, 1795-1808," Journal of the Early Republic 40:1 (Spring 2020): 19-44**

Сблъсъкът между Испанската, Френската и Британската империи в ранния XIX век преобразува глобалния дипломатически порядък. Често пъти тази трансформация е разказвана и осмисляна в рамките на традиционната дипломатическа история – като разказ за създаването на Европейския концерт в епохата на Наполеоновите войни. Изследването допълва тази консенсусна интерпретация, анализирайки слабо познатите и неизучени процеси, протичащи в сферата на консулското дело. Вместо да разглежда консулите като подчинени дипломатически служители, то представя редица свидетелства за широкоразпространената консулска автономия при вземането на важни геостратегически, геополитически и дипломатически решения. Използваната в труда теоретична рамка (консулството като „трансинституционална система") е приложима към балканския контекст, където вицеконсулствата често пъти са оставяни сами да определят дневния си ред и политическите си пристрастия. Изследването предоставя и основания да се преосмисли противопоставянето между европейските сили, като допълва акцента на редица балканистични изследвания върху Наполеоновите конфликти като отвъд-регионален, глобален сблъсък за дефиниране на един нов международен порядък със засилено и задълбочено присъствие на консулски представителства.